

DE GRENS ONDER HET OOSTENRIJKS BEWIND

In de kleine Zoutepannepolder tussen St.-Anna-ter-Muiden en de wijk "Nachtegaele", bij de Mostaarddijk, staat als stille getuige van de vroegere Oostenrijkse grens met de Verenigde Provincies, de prachtige arduinen grenspaal, waarop de Oostenrijkse Adelaar en de Hollandse Leeuw afgebeeld staan.

Ter gelegenheid van de terugplaatsing van deze grenspaal, na z'n plotselinge verdwijning, richtte onze heenkundige kring op 21 januari laatstleden een uitstap in naar dit pronkstuk. CNOOC IS IER streeft er naar het geschiedkundig patrimonium van onze streek te bewaren en te herstellen. Daaron willen we een overzicht geven van de grenslijn in de periode van 1718 tot 1785.

Door het Barrière Traktaat van 1718, werd de grens, bekomen na 't Verdrag van Munster in 1648, aangepast ten voordele van de Hollanders. Volgens een kaart van Pieter FEHR, "Charte der veranderten Barriere Granizen", stonden vanaf het Fort St.-Pol tot aan Middelburg 10 grenspalen. Als gevolg van het Verdrag van Fontainebleau in 1785, kreeg men terug de grens van het Spaanse bewind, dus die van 1648. Al de zware arduinen grenspalen werden opgeruimd. Vier palen kan men terugvinden aan de kade te Sluis. De paal in de Zoutepannepolder werd door een boer naar zijn weide gebracht om er als schuurpaal voor de koeien te dienen. In de streek van Moerbeke doet zelf een paal dienst als drempel, en een ander als steun voor een afdak.

Het is opvallend dat nu, 200 jaar later, reeds vergissingen worden begaan over de loop van de grens tussen 1718 en 1785. Volgens de heer J. RAU (1) lag de Vagevuurpolder op Oostenrijks gebied, terwijl verschillende kaarten (2) duidelijk aantonen dat de Vagevuurpolder 67 jaar op Hollands gebied lag.

Als we op de kaart de grens volgen, stond er een grenspaal (verwijzing .A. op de kaart) bewesten het Fort St.-Pol, 10 roeden (3) van de buitengracht. Het fort lag op Hollands gebied. Vandaar liep een rechte lijn dwars door de Oude Hazegraspolder tot de volgende paal (.B.). Deze stond op de plaats waar nu het kapelletje staat, aan de koppeling van de Graaf Jansdijk en de Krommedijk, die de Butspolder omsloot. Opvallend is dat deze grenslijn nu nog altijd de kerkeweg is tussen de Oosthoek en 't kapelletje. Verder liep de grens langs de dijk tussen Vagevuurpolder en Bolduin Butspolder tot de driehoek van de Isabellavaart en de Zwinnevaart waar terug een paal (.C.) stond. De kaarten van Pieter FEHR en Isaak THIRION vermelden hier ook een "Sas Ruiné" (4), op de plaats waar de hedendaagse legerkaarten spreken over een legerbrug. Hier liep de grens in zuid-oostelijke richting langs een platgespoelde oude dijk, tussen de Kleine en Grote Reygaertsvlietpolder naar het sterrefort op de Cantelno Linie, waar paal (.D.) stond. Deze lijn volgend in zuidelijke richting tot het fort ST.-DONAES, hebben we achtereenvolgens een grenspaal (.E.) waar ongeveer de grote baan naar Sluis de lijn kruist, dan terug één (.F.) 500 meter meer zuidwaarts, dan (.G.) aan de "Nachtegaele" en (.H.) op de dijk van de Zoutevaart. Hier kruiste de grens de Zoute en de Zoete vaart ten westen van het Fort St.-Donaes en boog dan af in oostelijke richting naar het vlakbij gelegen Lapscheursegat. Hier volgde men weer de oude grens van het Munsterverdrag van 1648.

Langs de polder "Le Bout du Monde" liep deze watergrens voorbij de Espanapolder, waar terug een grenspaal stond en verder langs het water tot Middelburg, dat aan Oostenrijk bleef, en waar er terug 'n paal stond. Vervolgens liep de grens naar de zijdelingse dijk tot St. Laureins, van hier recht noordwaarts tot aan de Brandkreek, een overblijfsel van het grote Coxydse gat, dan langs deze watergrens tot aan de dijken van de Oudemanspolder, deze volgden tot aan de wijk "Mollekot". Hier loopt de grens nu links naar de "Maagd van Gent"; in 1718 liep hij rechtweg naar de Blekkersdijk, een oud wiel (5) voorbij, en dan langs de Barbarapolder welke op Hollands gebied lag, vervolgde hij zijn weg naar de wijk "Muisenhol", daar rechtsweg rondom de Laureinpolder tot aan de langestraat waar terug een grenspaal stond; hier dwarsde hij de polder tot aan de dijk van Bouchoute waar men terug een grenspaal vond, dan verderop door de Cappellepolder naar een inspringende hoek van de Graaf Jansdijk, met hier terug een paal. Langs deze dijk verder tot aan de Rode polder rondom dezer, tot aan de Pieterspolder, hier vervoegde men terug de oude grens van 1648. Al wat ten noorden deze grensscheiding lag, was aan de Staten vrijwillig afgestaan, d.w.z. de Barbara-, de Laureins-, de Kapelle- en de Rode polder. In Assenede liep de oude grens verder door de grote Albertuspolder langs de vrije straat (grensstraat) tot aan het Sas van Gent. In het Axeler Ambacht kwam de Zuidorpe polder aan de Keizer van Oostenrijk; aan de Overslagpolder staan nu nog steeds verscheidene palen op hun oude plaats. Deze laatste grenspalen zijn mooier afgewerkt dan die welke in onze streek terug te vinden zijn; onder de Adelaar staat "Oostenrijk" gebeiteld, en onder de Leeuw staat: "Haar Hoog Mogende", hierbij bedoelend de Hollandse Landvoogdes. Waarschijnlijk heeft hier de arduinkapper geen tijd genoeg gehad om zijn werk te voltooien. De grens vervolgt nu zijn weg langs Koewacht, de Linie van Klinge, richting Kieldrecht, dan rechtsaf met de Arenbergpolder aan Hollands zijde, volgde dan de dijk van de Callopolder naar het Fort de Peerle, welke aan Oostenrijk bleef, terwijl de polder van Ketenesse, Fort Liefkenshoek, het land van Doel en de Oude Doel aan Hollandse zijde kwam te liggen.

De Hertog van Arenberg en Hertog de Croy, beiden neven van Jozef de Tweede, zagen de maagdelijke schorren van het verdronken land van Saeftinge en deze van het Hazegras, en verkregen de toelating om beide in te dijken. De Prosperpolder te Kieldrecht, alsook de Arenbergstraat, houdt de Hertog van Arenberg in herinnering. Terwijl men te Knokke geen straat of pad voor Hertog de Croy over had.

Gerard ADRIAENSSENS

-
- (1) J. RAU in "Rond de Poldertoren", 8e jrg nr 3.
  - (2) a. Pieter FEHR: "Charte der veranderten Barriere Granizen".
..... Neue Granizen; ----- Alte Granizen.
  - b. Isaak THIRION: "Nieuwe kaart van het westelijk gedeelte van Staats Vlaenderen". Uitg. in Amsterdam 1747.
  - c. Kaart die zich bevindt op het Belfort te Sluis.
  - d. Kaart die zich bevindt in het Vissermuseum te Damme.
  - (3) 1 roede = 3,84 m.
  - (4) In de volgende aflevering zullen we hier verder over uitweiden.
  - (5) Halve maanvormige dijk, waterinwaarts, welke gebouwd werd na 'n dijkbreuk.

+ +